

Stručni rad

UDK: 336.2:<339.727.22:640.4>

Dr. sc. Dijana Pletikosa¹

UTJECAJ POREZNE POLITIKE NA PRIVLAČENJE INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA U UGOSTITELJSTVO

THE IMPACT OF TAX POLICY ON ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENTS INTO HOSPITALITY INDUSTRY

SAŽETAK: Nedostatak svježega kapitala je ozbiljna kočnica razvoja ugostiteljstva Hrvatske. Nužno je okretanje međunarodnim izvorima financiranja kako bi se podigla konkurentnost zemlje i ostvarili veći prihodi bez nepotrebnoga i po okolinu štetnoga povećanja fizičkog obujma turističke potražnje, izražene kroz broj noćenja. Osnovna teza ovoga rada je da se poticajnom poreznom politikom može povećati dotok inozemnih izravnih ulaganja (FDI-a) u ugostiteljstvo. Istraživanjem je djelomično potvrđeno da FDI-i idu u zemlje s nižim poreznim opterećenjima. Pokazalo se da za privlačenje FDI-a korporativni porezi imaju veći značaj od PDV-a. Hrvatska je porezno relativno konkurentna zemlja, ali FDI-i ne dolaze u značajnijim iznosima zbog drugih problema, kao što su administrativne zapreke, visok stupanj korupcije i česte izmjene propisa.

KLJUČNE RIJEČI: inozemna izravna ulaganja, ugostiteljstvo, porezna politika, konkurentnost.

ABSTRACT: Lack of fresh capital becomes an impediment to development and competitiveness of Croatian hospitality industry. It is essential to turn to international sources of funding in order to raise the country's competitiveness and achieve higher hotel revenues, avoiding unnecessary and environmentally harmful increase in the total volume of tourist demand, i.e. overnight stays. The main thesis of this paper is that stimulating tax policy can increase the inflow of foreign direct investment (FDI) in the hospitality industry. Research results only partially confirm that countries with lower tax burden attract more FDI inflows. It turned out that corporate taxes have a greater significance for foreign investors than VAT. Regarding taxes, Croatia is relatively competitive country, but FDI do not flow in larger amount due to other problems, such as administrative barriers, high level of corruption and frequent changes in regulations.

KEY WORDS: foreign direct investment, hospitality industry, tax policy, competitiveness.

---

¹ Dr. sc. Dijana Pletikosa, predavač na katedri za Ekonomiju i marketing Veleučilišta Vern, Trg bana Josipa Jelačića 3, 10000 Zagreb. dijana.pletikosa@vern.hr.

1. UVOD

Osnovni cilj ovoga istraživanja je utvrditi značaj porezne politike za privlačenje inozemnih izravnih ulaganja u ugostiteljstvo. Polazna pretpostavka je da se mjerama porezne politike može povećati konkurentnost zemlje na međunarodnome tržištu kapitala. Empirijski dio istraživanja sužava analizu na Hrvatsku i odabrane zemlje koje su joj konkurenti u privlačenju turističke potražnje, a to su Francuska, Grčka, Italija, Portugal, Španjolska i Turska. Inozemna izravna ulaganja (engl. *Foreign Direct Investment*, FDI) se prema UNCTAD-u definiraju kao ulaganja koja uključuju dugoročni odnos i odražavaju trajni interes i kontrolu rezidenta jedne zemlje nad poduzećem rezidenta zemlje koja nije zemlja stranoga ulagača. Pri tome investicija treba iznositi minimalno 10 % ukupne vrijednosti objekta ulaganja, odnosno 10 % vlasničkih dionica (Hill, 1998).

Za potrebe ovoga rada analiziran je utjecaj porezne politike na privlačenje FDI-a u gospodarstvo općenito, a zatim i u turizam, odnosno ugostiteljstvo. Prema nekim autorima (Roller, 2003) turizam je izuzetno osjetljiv na oporezivanje. Prije pola stoljeća turizam je bio oslobođen poreza, no njegov ubrzani rast naveo je države na ponekad i preveliko fiskalno zahvaćanje, što je utjecalo na usporavanje turističkoga razvoja pojedinih zemalja. Pitanje jesu li porezna opterećenja zapreka ulasku inozemnoga kapitala, predmet je mnogih rasprava i istraživanja. Odgovor na njega nije jednoznačan i ovisi o širem kontekstu u kojemu se vrše ulaganja, te o stanju u promatranoj djelatnosti.

Svjetska turistička organizacija (UNWTO, 2014) smatra da je turizam od strateškoga značaja za gospodarski oporavak krizom pogođenih zemalja te da je neophodno preispitati porezne politike koje opterećuju njegovo poslovanje i stvaraju kontraproduktivne efekte na zaposlenost, financijske rezultate i konkurentnost. Pri tome se navodi primjer Portugala koji od 2012. godine od svih europskih država ima najviši porez na dodanu vrijednost na usluge hrane i pića u hotelima i restoranima (23 %), što ga dovodi u nepovoljan položaj u odnosu na izravne konkurente (Španjolsku, Italiju, Francusku u EU te Tursku i Sjevernu Ameriku). U usporedbi s drugim turističkim zemljama jasno je da se radi o nepovratnome gubitku konkurentnosti u strateškome segmentu gospodarstva. Drugi primjer je Irska koja je s ciljem poticanja razvoja turizma 2011. godine snizila stopu PDV-a na ugostiteljske usluge s 13,5 % na 9 %. Niže stope PDV-a stvaraju bolju konkurentsku poziciju u privlačenju potražnje, osobito u kriznim vremenima kada njihovo uvođenje može dovesti do snižavanja cijena, ili barem njihovoga zadržavanja na istoj razini. U isto vrijeme, zemlja koja na taj način postane privlačna posjetiteljima, postat će zanimljiva i potencijalnim ulagačima u turističke projekte.

2. POREZNI POTICAJI I INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA

Prema studiji koju je objavio OECD (2003), najčešće korišteni poticaji za privlačenje inozemnih investitora su upravo iz područja porezne politike, što se osobito odnosi na zemlje koje nisu članice te organizacije. Među najviše korištene porezne poticaje spadaju olakšice kod plaćanja izravnih korporacijskih poreza, primjerice smanjenje stope poreza na dobit, oslobođenje od plaćanja poreza u prvim godinama poslovanja (porezno mirovanje ili engl. *tax holidays*) ili olakšice za poslovanje u slobodnim zonama. Druga grupa poticaja odnosi se na ulaganja u dugotrajnu imovinu, a uključuje ubranu stopu amortizacije ili

oslobađanje od plaćanja poreza na reinvestiranu dobit. Treća vrsta olakšica primjenjuje se na prekogranično poslovanje, a odnosi se na smanjenje uvoznih carina i poreznih davanja u vanjskoj trgovini.

Ostali najčešće korišteni poticaji su porezne olakšice u odabranim sektorima, poput smanjenja poreza na dodanu vrijednost ili na nekretnine. Osnovno pitanje koje se pri tome postavlja je jesu li koristi od dodatnih FDI-a veće od troškova poduzetih mjera. Ponekada je teško procijeniti koja se inozemna ulaganja bez poticajnih mjera ne bi provela i obrnuto. Ulagачi promatraju cjelokupnu investicijsku klimu, a velike porezne olakšice, iako jedna od najpopularnijih mjera za poticanje ulaganja, investitorima često nisu presudne pri donošenju odluke. Više od toga se cijeni stabilnost i predvidivost poreznoga sustava kao i ukupnoga makroekonomskog okruženja zemlje u koju se ulaže (OECD, 2003).

Nastojanja da se konkurentnost tržišta poveća poreznim olakšicama stvara opasnost od nadmetanja zemalja i sve većih poreznih rasterećenja, što nadalje dovodi do smanjenja ukupnih poreznih prihoda. Takva štetna porezna praksa (engl. *harmful tax practices*) je osobito prepoznata u tranzicijskim zemljama koje se nadmeću u privlačenju inozemnih ulagača. Prema podacima Eurostat-a, od tranzicijskih zemalja Hrvatska i Mađarska imaju najviše stope PDV-a (25 % i 27 %). Porez na dobit od 20 % u Hrvatskoj je niži samo u odnosu na Mađarsku, Estoniju i Slovačku, gdje iznosi 20,6 %, 21 % i 23 %, dok je najniži u Bugarskoj, Makedoniji i Srbiji (10 %).

Stručnjaci Svjetske banke (Le, Moreno-Dodson i Bayraktar, 2012) su analizirali 110 zemalja u razdoblju od 1994. do 2009. godine, svrstanih prema indeksu koji uključuje sve poreze, zatim broj radnika, broj umirovljenika, BDP i druge ključne pokazatelje. Zemlje s idealnim porezima smatraju se one koje imaju indeks jedan ili manje od jedan, a sve iznad toga znači da su porezi previsoki. Rezultati su pokazali da 14 zemalja Europske unije ima poreze iznad kapaciteta (primjerice, Malta 1,4; Cipar 1,4; Francuska 1,29; Italija 1,25; Belgija 1,24; Hrvatska 1,18; Grčka 1,14; Norveška 1,13; Slovenija 1,13; Mađarska 1,12; Austrija 1,09). Indeks manji od jedan imaju Češka (0,98), Španjolska (0,90), Njemačka (0,87), Rumunjska (0,84) i Švicarska (0,56). Autori su utvrdili da na porezni kapacitet negativno utječe stopa ovisnosti starijega stanovništva, što znači da zemlja ima manji udio produktivnoga stanovništva u porezima te udio poljoprivrednoga stanovništva, jer je taj sektor teže oporezivati. Rezultati istraživanja sugeriraju da zemlja koja ima bolju kvalitetu institucija, učinkovitiju birokraciju i manju korupciju može potencijalno povećati poreze, bez dodatnoga tereta za ekonomiju.

Savjetodavna agencija za inozemna ulaganja (*Foreign Investment Advisory Services - FIAS*) koja djeluje u okviru Svjetske banke pomaže zemljama u provođenju reformi kako bi unaprijedile ulagačku klimu. Istraživanje FIAS-a je pokazalo da državni službenici rangiraju porezne olakšice vrlo visoko na ljestvici poticajnih mjera, dok ih donositelji odluka unutar multinacionalnih korporacija postavljaju puno niže s obzirom na njihovu važnost. Preporuka FIAS-a je da bi se efektivni porez na dobit za velika potrošačka tržišta trebao kretati na gornjoj granici od 35 %. S druge strane, manje zemlje s nedovoljno velikim domaćim tržištem, koje su orijentirane pretežno na inozemna ulaganja, trebale bi određivati efektivna porezna opterećenja na donjoj granici od 10 % do 15 %, kako bi bile konkurentne na međunarodnome tržištu kapitala (Le i sur., 2012).

Istraživanje koje je proveo Sentance (2012.) nastoji procijeniti utjecaj poreznih reformi na povećanje rasta i priljev FDI-a u određenu zemlju. Korištenjem baze podataka o

plaćanju poreza u razdoblju od 2004. do 2011. godine za 166 zemalja svijeta (*The Paying Taxes Database*), autor je ekonometrijski ispitao vezu između BDP-a i prosječne razine i promjena različitih poreznih mjera. Rezultati su pokazali da bi 10 postotno smanjenje poreznih stopa na poslovne profite moglo potaknuti rast gospodarstva za 0,1 %. Nadalje, regresijskom analizom utjecaja porezne politike na promjene u priljevima FDI-a, Sentance pokazuje da administrativni aspekti poreznoga sustava nemaju značajniji utjecaj na dotok FDI-a, dok je utjecaj ukupnoga poreznog opterećenja daleko veći. Autor je pokazao da smanjenje ukupnih poreznih stopa za 10 % može dovesti do povećanja priljeva FDI-a od 0,7 % godišnje. Kratkoročno promatrano, radi se o malome povećanju, no u dužem razdoblju, primjerice kroz dva desetljeća, moglo bi doći do kumulativnoga povećanja priljeva FDI-a od oko 15 %. Činjenica da su inozemni ulagači osjetljiviji na ukupna porezna opterećenja nego na administrativne zapreke implicira zaključak da će složeni porezni sustav imati veći negativan utjecaj na mala i srednja poduzeća koja su slabije uključena u međunarodne tokove kapitala. Veće kompanije imaju organizacijsku strukturu koja se može nositi sa složenim poreznim sustavima, ali će u konačnici i one usmjeriti svoja ulaganja u zemlje gdje su ukupne porezne zapreke manje (Sentance, 2012).

Prema Blažić (2006, str. 131), porezno opterećenje dohotka od rada je sve veći problem u suvremenim poreznim sustavima, a Hrvatska se ističe relativno visokim opterećenjem do-prinosa posloprimaca. Porezna reforma s kraja osamdesetih bila je restriktivna prema olakšicama, osobito u tranzicijskim zemljama. Hrvatska je u tome prošla put od ograničavanja olakšica samo na standardne do uvođenja brojnih nestandardnih poreznih olakšica (Blažić, 2006, str. 159). Autorica navodi da se putem poreza na dobit investicije mogu poticati poreznim praznicima, poreznim investicijskim olakšicama u užem smislu (ubrzana amortizacija, investicijski porezni kredit, investicijski odbitak od osnovice), te nižom stopom poreza na dobit. Donošenje investicijske odluke samo temeljem uvida u nominalne stope poreza na dobit može biti rizično. Često je važnije ukidanje ostalih neporeznih i poreznih činitelja koji destimuliraju investicije, kao i povećanje transparentnosti, jednostavnosti i predvidljivosti poreznoga sustava. Premda je teško postići konsenzus o najisplativijem načinu poticanja investicija, može se zaključiti da su porezni praznici inferiorniji i polako se smanjuju dok se čini da većina preferira opću nisku stopu poreza na dobit. Postojanje brojnih ostalih poticaja dokazuje da se ne može donijeti konačan sud o njihovoj efikasnosti, već je ona različita od slučaja do slučaja (Blažić, 2006, str. 207).

Mišljenja domaćih autora o utjecaju poreza na privlačenje FDI-a su podijeljena. Tako Pavlović (2007) analizom posljedica smanjenja poreza na dobit u 2001. godini dolazi do zaključka da ono nije dovelo do povećanja *greenfield* ulaganja u Hrvatsku. Autor implicira da je umjesto snižavanja poreza na dobit i time smanjivanja fiskalnih prihoda, u manje razvijenim državama važnije dio prihoda po toj osnovi usmjeriti u podizanje razine obrazovanja, izgradnju infrastrukture i stvaranje socijalne kohezije kao čimbenika stabilne makroekonomske politike i političkoga okruženja.

Šimović (2008) u svom radu naglašava značaj poreznih poticaja za jačanje konkurentnosti zemlje, osobito ako su u skladu s industrijskom politikom. Pokazuje da Hrvatska najviše koristi porezne praznike, zatim ubranu amortizaciju i prijenos poreznih gubitaka te ostale porezne olakšice tipične za tranzicijske zemlje prije ulaska u EU. Autor smatra da je smanjenje državnih potpora te njihovo usmjeravanje prema više horizontalnom karakteru važnije od promjena u poreznome sustavu. Šimović i Mihelja Žaja (2010) analiziraju intenzitet poticaja

kod poreza na dobit u svrhu privlačenja inozemnih ulaganja i poticanja ekonomske aktivnosti u Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji i Albaniji. Rezultati su pokazali da je struktura i intenzitet poreznih poticaja određena stupnjem razvijenosti zemlje, kao i stupnjem približavanja EU. Autori zaključuju da su Hrvatska i Slovenija, kao naprednije zemlje, postupno napuštale selektivne potpore te više od ostalih koristile horizontalne poticaje.

Efikasnost državnih potpora u poticanju gospodarske aktivnosti i jačanju konkurentnosti proučavaju Škuflić, Kovačević i Sentigar (2011). Koristeći višestruku linearnu regresiju za razdoblje od 2005. do 2009. godine autori pokazuju da najveći utjecaj na rast BDP-a u tranzicijskim zemljama imaju horizontalne državne potpore, koje su u Hrvatskoj činile samo 7,58 % ukupnih potpora. Najmanji doprinos rastu BDP-a pokazao se kod sektorskih potpora koje su u Hrvatskoj u to vrijeme bile najzastupljenije (43,99 %). Zaključak je da su državne potpore u Hrvatskoj u promatranome razdoblju, iako izdašne, bile neefikasne u jačanju konkurentnosti i gospodarske aktivnosti.

Jelčić i Bejaković (2012, str. 25) smatraju da je pozitivna strana hrvatskoga poreznog sustava veće oslanjanje na oporezivanje PDV-om, a manje na poreze od dobiti, jer jače oporezivanje potrošnje nego štednje i ulaganja pozitivno utječe na razvoj gospodarstva.

Istraživanje koje su proveli Šimurina i Buerger (2012) pokazuje da se prema efektivnom graničnom i efektivnom prosječnom poreznom opterećenju Hrvatska nalazi daleko ispod prosjeka većine zemalja članica Europske unije, ali i drugih razvijenih zemalja (SAD, Švicarska, Norveška, Japan, Kanada i Australija). Iznos olakšica, oslobođenja i poticaja u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj iz godine u godinu raste, što se može smatrati dokazom podržavanja procesa fiskalne kompeticije jer se na taj način privlače strani investitori uz istodobno sprječavanje odljeva kapitala iz zemlje. Autori zaključuju da spomenuto može utjecati na privlačnost Hrvatske za FDI, ali da to ipak nije dovoljno, jer na konačnu odluku o ulaganju u određenu zemlju utječu i nefiskalni čimbenici, kao što su postojanje odgovarajućega institucionalnog i zakonodavnog okvira, raspoloživost javne infrastrukture, stupanj obrazovanja radne snage, jezik i ostali kulturno-povijesni čimbenici.

Kersan-Škabić (2014) je istraživala determinante priljeva FDI-a u zemlje jugoistočne Europe, u razdoblju od 2001. do 2011. godine. Rezultati panel analize šest odabranih tranzicijskih zemalja (Albanija, BiH, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Srbija), su pokazali da korporativni porezi nemaju značajniji utjecaj na priljeve FDI-a, za razliku od ostalih promatranih varijabli poput veličine tržišta, stope rasta, BDP-a *per capita* i plaća. Autorica zaključuje da nisko porezno opterećenje ima značaj samo ako postoji makroekonomska stabilnost. Dobiveni rezultati su u skladu i s istraživanjem UNCTAD-a (2012), koje potvrđuje da za privlačenje FDI-a u određenu zemlju korporativni porezi imaju manji značaj od drugih determinanti povezanih s tržištem.

Analiza rađena na Institutu za javne financije implicira da u Hrvatskoj više nema prostora za daljnje povećanje poreza jer prikupljeni iznos već nadilazi porezni kapacitet zemlje (Kesner-Škreb, 2014). Prostora za povećanje ima samo ako se promatra udio ukupnih poreza u BDP-u koji iznosi 32,9 % i ispod je prosjeka EU (36,4 %). Autorica smatra da tom kriteriju treba dodati ekonomska, institucionalna i demografska ograničenja te da bi umjesto novih ili povećanih stopa trebalo poboljšati uspješnost ubiranja poreza.

U svijetu je poznat i model jedinstvene odnosno proporcionalne porezne stope (engl. *flat tax rate*). U praksi baltičkih zemalja taj se model pokazao prilično uspješnim u privla-

čenju FDI-a, dok su neke države poput Slovačke i Češke u vrijeme krize od njega odustale. Stvarni utjecaj jedinstvene porezne stope na ekonomiju nije lako utvrditi, jer su mnoge zemlje istodobno provodile i druge ekonomske reforme. Kao najznačajnija prednost ovoga modela za tranzicijske zemlje ističe se njegova jednostavnost (Greenberg, 2009), što utječe na smanjenje troškova porezne administracije i zemlju čini privlačnijom za inozemne ulagače. Kritike jedinstvene porezne stope odnose se na neuvažavanje socijalnih razlika i nedovoljnu fleksibilnost u vrijeme krize.

Republika Hrvatska, poput drugih tranzicijskih zemalja, nastoji mjerama porezne politike postati konkurentna u privlačenju FDI-a. U sustav oporezivanja dobiti uvode se promjene, posebice u području poreznih poticaja, oslobođenja i olakšica. Različitim mjerama fiskalne politike država s jedne strane nastoji osigurati optimalni model poticanja ulaganja, a s druge strane ne želi narušiti neutralnost i konzistentnost poreznoga sustava.

Prema *Zakonu o poticanju ulaganja i unapređenju investicijskog okruženja* (NN 111/12, NN 28/13), porezni tretman za rezidente i nerezidente u Hrvatskoj je izjednačen, a pri oporezivanju nerezidenata uvažavaju se i sklopljeni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja potpisani s 52 zemlje. Zakonom se za investicije u visini do milijun eura stopa poreza na dobit umanjuje za 50 % od propisane u razdoblju do 10 godina uz uvjet otvaranja najmanje pet novih radnih mjesta povezanih s investicijom (tablica 1.). Za investicije u visini od jedan do tri milijuna eura, stopa poreza na dobit umanjuje se za 75 % uz uvjet otvaranja najmanje 10 novih radnih mjesta. Nadalje, za ulaganja koja prelaze tri milijuna eura investitor se u potpunosti oslobađa plaćanja poreza na dobit u sljedećih deset godina, pod uvjetom otvaranja 15 novih radnih mjesta. Investitoru se porezni poticaj može odobriti i bez otvaranja novih radnih mjesta uz uvjet da provodi modernizaciju tehnološkog procesa postojeće proizvodne linije ili pogona.

Tablica 1. Porezni poticaji za ulaganje u Hrvatsku

Investicija u mil. eura	Broj novozaposlenih	Razdoblje (godine)	Razdoblje očuvanja novih radnih mjesta (godine)	Stopa poreza na dobit
< 1	5 (za mikro)	10	3 (SME), 5 (veliki)	10 %
1 do 3	10	10	3 (SME), 5 (veliki)	5 %
< 3	15	10	3 (SME), 5 (veliki)	0 %

Izvor: Ministarstvo gospodarstva RH. Dostupno na: <http://www.mingo.hr/default.aspx>, [27. 4. 2014.].

Premda postoji opsežna literatura koja navodi da porezna politika pojedine zemlje utječe na priljeve FDI-a, neka novija istraživanja pokazuju da to vrijedi većinom za gospodarski razvijene države. Istraživanje koje su Goodspeed, Martinez-Vasquez i Zhang (2011) proveli u slabije razvijenim zemljama s višim stupnjem korupcije pokazalo je da je u njima utjecaj smanjenja poreza na privlačenje FDI-a umanjen. Razlog tome autori vide u činjenici da inozemni ulagači mito doživljavaju kao supstitut za poreze. Multinacionalne kompanije u visoko korumpiranim zemljama nerijetko najveće troškove imaju upravo za davanje mita koje premašuje iznose poreznih izdataka. Autori također navode da spomenuti efekt supstitucije utječe na osjetljivost ulagača na poreze razmjerno kvaliteti državnih institucija

zemlje domaćina. Posljedično, porezne oaze će privući inozemne ulagače samo ako imaju kvalitetnu državnu upravu i manji stupanj korupcije, dok će u suprotnome troškovi korupcije nadmašiti učinke poreznih povlastica.

Na tragu navedenoga istraživanja je i činjenica da inozemne investitore u Hrvatsku najviše zabrinjava i demotivira upravo visoka neefikasnost i korumpiranost institucija i administracije, što su registrirale i relevantne svjetske institucije. Indeks percepcije korupcije (*Corruption Perceptions Indeks - CPI*), danas predstavlja najčešće korišten i globalno prihvaćen pokazatelj percepcije o prisutnosti administrativne i političke korupcije u pojedinoj zemlji, a od 1995. godine ga mjeri organizacija *Transparency International*. Temelji se na 13 istraživanja i procjena iz područja ekonomije, politike i prava. Danska i Novi Zeland su države s najmanjom percepcijom korupcije u svijetu (CPI 91 od maksimalnih 100), a na posljednjemu mjestu su: Afganistan, Sjeverna Koreja i Somalija (CPI 8). Procjena prisutnosti korupcije u javnome sektoru u 2013. svrstala je Hrvatsku na 57 mjesto od 175 promatranih država. Dodijeljeni CPI je bio 48, što je pogoršanje od dva boda u odnosu na 2012. godinu. Isti indeks imala je Češka, a od ostalih tranzicijskih zemalja percepciju korupcije veću nego u Hrvatskoj imale su samo Slovačka, Rumunjska, BiH, Bugarska, Crna Gora i Srbija.

Ukoliko se promatraju zemlje s kojima se Hrvatska natječe u privlačenju FDI-a u ugostiteljstvo, samo su Italija (CPI 43) i Grčka (40) bile lošije pozicionirane. Francuska (CPI 71), Cipar (63), Portugal (62), Španjolska (59), Malta (56) i Turska (50) su percipirane kao zemlje s manjim stupnjem korupcije nego u Hrvatskoj (*Transparency International*, 2013). Iako se na razini države provode mjere borbe protiv korupcije, one još nisu dale značajne rezultate koji bi popravili ugled zemlje i olakšali odluku inozemnih investitora za ulaganje u hrvatski turizam. Loša pozicija Hrvatske na CPI ljestvici, odnosno svijest o još uvijek prisutnome visokom stupnju korupcije, jedan je od čimbenika odvratanja stranih investitora od ulaganja u Hrvatsku te može utjecati i na manju efikasnost poreznih poticaja u privlačenju inozemnih ulagača.

3. ANALIZA UTJECAJA POREZNE POLITIKE NA PRILJEVE INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA U HRVATSKU I ODABRANE TURISTIČKE ZEMLJE

Strategijom razvoja turizma Hrvatske do 2020. godine (NN 55/13), u sferi fiskalne politike, osim povećanja profitabilnosti ugostiteljstva na osnovi osiguranja preferencijalnog statusa oporezivanja dodane vrijednosti usluga smještaja, hrane i pića, žele se uspostaviti uvjeti za dodatno smanjenje porezne presije. To se odnosi na PDV, porez na dobit, porez na plaće i druge dohotke, doprinose na plaće i iz njih. Također se ističe nužnost smanjenja parafiskalnih davanja, odnosno njihovo ujednačavanje s onima u drugim mediteranskim zemljama, kao i prilagođavanje njihova obračuna sezonskome poslovanju i stvarnome korištenju kapaciteta.

Istraživanje provedeno na Institutu za turizam (Institut za turizam, 2011) je pokazalo da je ekonomski položaj ugostiteljstva s poreznoga aspekta znatno nepovoljniji od onoga u konkurentskim zemljama. Ukupna opterećenja fiskalnih i parafiskalnih davanja u 2011. godini su iznosila preko 25 % ostvarenoga prihoda djelatnosti *Hoteli i restorani*. Navode se primjeri raznih vodnih naknada, doprinosa za šume, komunalne naknade za korištenje

gradskoga zemljišta, HRT pretplatu, naknadu za autorska glazbena prava te spomeničku rentu.

Važan izravan utjecaj na konkurentsku poziciju pojedinih država odnosno sposobnost generiranja prihoda u ugostiteljstvu imaju obilježja neizravnoga oporezivanja, odnosno, prije svega, PDV-a. Uprkos fiskalnoj harmonizaciji, u zemljama članicama EU još uvijek postoje vrlo velike razlike u pogledu poreznoga tretmana hotelijerstva. HOTREC, kao krovna organizacija hotelijerstva Europe, u svojim izvješćima naglašava da turizam sam po sebi doprinosi punjenju državnoga proračuna turističkih zemalja. To čini izravno kroz potrošnju turista u prodavaonicama, restoranima, benzinskim postajama, ljekarnama i slično te, neizravno, kroz porezne doprinose zaposlenih u turizmu. Stoga ova organizacija neprestano ističe potrebu smanjenja poreznoga opterećenja turizma (HOTREC, 2013).

U Hrvatskoj je 1995. godine izglasan *Zakon o porezu na dodanu vrijednost* kojime je bila određena jedinstvena standardna stopa PDV-a od 22 % na sva dobra i usluge. Turizam je time bio stavljen u znatno nepovoljniji položaj u odnosu na konkurentne zemlje gdje je ta stopa, koja utječe na konačnu cijenu usluga i proizvoda, tada bila znatno niža (Hendija, 2007, str. 393). Od 2006. godine u Hrvatskoj se počela primjenjivati snižena stopa PDV-a od 10 % na usluge smještaja (uključivo i agencijske usluge), dok je stopa od 23 %, odnosno kasnije 25 % primjenjivana na usluge prehrane i pića te ostale ugostiteljske usluge. Početkom 2013. godine povlaštena stopa PDV-a je s usluga smještaja proširena i na pripremu i posluživanje hrane i pića, što je bila jedna od ključnih mjera donesenih u kontekstu rasta i razvoja turizma od kojih su se očekivale dugoročne koristi. Zbog proračunskoga deficita ta stopa je već početkom siječnja 2014. godine povećana s 10 % na 13 %. Značaj ove mjere je izrazito širok i ne može se sagledavati kroz analizu računa dobiti i gubitka kroz jednu poslovnu godinu. Očekivanja su bila da će se na taj način stvorena vrijednost usmjeriti u nove investicije, koje izravno dovode do zapošljavanja i stvaranja nove vrijednosti, podizanja konkurentnosti, inozemnih izravnih ulaganja, a time i gospodarskoga rasta.

Snižena stopa poreza trebala bi omogućiti i dosizanje viših stopa povrata na investicije u ugostiteljstvu. Diferencirana stopa PDV-a za ugostiteljske usluge primjenjuje se u 23 države članice Europske unije, a naznake su da će im se pridružiti i ostale (*European Commission*, 2014). Čak i države kojima konkurentnost u turizmu nije nacionalni prioritet, primjerice Nizozemska i Švedska, pomažu svojim ugostiteljima sniženim stopama PDV-a.

Jelčić i Bejaković (2012) u svome radu istražuju i zakonitosti u pogledu PDV-a i turizma te dolaze do zaključka da Hrvatska ima previsoku stopu PDV-a u ugostiteljstvu, te da time u velikoj mjeri ugrožava svoju turističku konkurentnost. Autori navode da turističke zemlje poput Francuske, Grčke, Italije, Španjolske i Portugala, uglavnom imaju nižu stopu PDV-a u ugostiteljstvu. Luksemburg ima najnižu stopu PDV-a za hotele i restorane i ona iznosi samo 3 %. Zemlje koje su uvele proporcionalni porez (*flat-tax*), kao što su Estonija, Litva i Latvija, imaju niže stope PDV-a za hotelski smještaj, dok Slovačka i na tu poslovnu aktivnost razrezuje standardnu stopu. U zemljama članicama EU također postoje i razlike u pogledu stajališta u vezi s povratom PDV-a u turizmu i mogućega snižavanja porezne stope (Jelčić i Bejaković, 2012, str. 277).

Čižmar (2010) smatra da, pri usporedbi hotelijerstva u Hrvatskoj s hotelijerstvom odabranih zemalja, stopa PDV-a predstavlja jedan od ključnih pokazatelja. Temeljem analize stopa PDV-a na djelatnost *Hoteli i restorani* u zemljama koje su turistički konkurenti Hrvatske, kao i nekim drugim odabranim zemljama Europske unije, može se zaključiti da

Hrvatska ima najvišu razinu selektivne stope PDV-a za ugostiteljstvo. Tablica 2. prikazuje podatke Europske komisije o sniženim stopama PDV-a u Hrvatskoj i odabranim zemljama za 2013. godinu. Za promatranu skupinu uprosječena stopa PDV-a za hotele iznosi 8,11 %, a za restorane 11,5 %. Višu stopu PDV-a za restorane od one u Hrvatskoj imaju samo Portugal (23 %) i Malta (18 %), ali treba napomenuti da te zemlje za hotelske usluge imaju znatno nižu stopu od Hrvatske (6 % i 7 %).

Tablica 2. Snižene stope PDV-a za hotele i restorane u odabranim zemljama EU u 2013. godini

Zemlja	Hoteli (%)	Restorani (%)
Belgija	6	12
Grčka	6,5	13
Španjolska	10	10
Francuska	10	13
Hrvatska	13	13
Irska	9	9
Italija	10	10
Cipar	9	9
Luksemburg	3	3
Malta	7	18
Nizozemska	6	6
Austrija	10	10
Portugal	6	23
Prosjek	8,11	11,46

Izvor: Europska komisija. Dostupno na <http://ec.europa.eu/taxation>, [19. 6. 2014].

Prema istraživanju Svjetskog ekonomskog foruma (WEF, 2013), Hrvatska se u turističkoj konkurentnosti nalazi na 35. mjestu među 140 zemalja svijeta, no po poreznome opterećenju hrvatski turizam i ugostiteljstvo su na 133. mjestu, tj. posljednji na listi turističkih zemalja. Povećanje povlaštene stope PDV-a na smještaj i ugostiteljstvo za 30 % nakon samo godinu dana otkada je uvedena, te više nego udvostručena naknada za korištenje voda, moglo bi imati negativan utjecaj na buduću razinu ulaganja uslijed smanjenoga investicijskog potencijala, otežanoga ostvarivanja povrata na pojedinačna ulaganja te nižu održivost financiranja projekata putem dugoročnih kredita. Zbog povećanih davanja moglo bi doći do smanjenja konkurentnosti i zapošljavanja te odgode dijela planiranih ulaganja od strane domaćih hotelijera.

Nastavljajući se na rezultate istraživanja koje je proveo Sentance (2012), a iz kojih se može zaključiti da na globalnoj razini porezna politika utječe na privlačenje inozemnih ulaganja, ovim radom se nastojalo utvrditi vrijedi li navedena teza i za privlačenje FDI-a u ugostiteljstvo. Za istraživanje utjecaja različitih poreza na inozemne investicije u turizam odabranih zemalja, korištene su baze podataka UNCTAD-a, OECD-a i HNB-a o inozemnim izravnim ulaganjima, podaci Eurostata te *Paying Taxes* rang-lista porezne konkurentnosti.

Svjetska banka (*World Bank*) i IFC (*International Financial Corporation*) u suradnji s kompanijom PwC (*PricewaterhouseCooper International Limited*), od 2006. godine prate i analiziraju porezna opterećenja većine zemalja svijeta. Pri tome se koriste tri jednostavna pokazatelja, a to su: ukupna stopa poreza (engl. *Total Tax Rate*) kao postotak od profita kompanije, broj različitih poreznih plaćanja obveznih za poduzetnike i vrijeme koje poduzetnik potroši na reguliranje poreznih obveza. Također se provode analize utjecaja poreznoga sustava određenog gospodarstva na ekonomski rast i sposobnost zemlje da privuče FDI. Relativno visoka porezna opterećenja poslovnih aktivnosti te napor i vrijeme koje poduzetnici moraju uložiti za podmirenje poreznih obveza mogu imati negativan utjecaj na ekonomski rast, ali i umanjiti privlačnost zemlje za inozemne ulagače. Smatra se da bi izbjegavanje ovoga negativnog utjecaja trebalo biti glavni poticaj za porezne reforme u pojedinim zemljama.

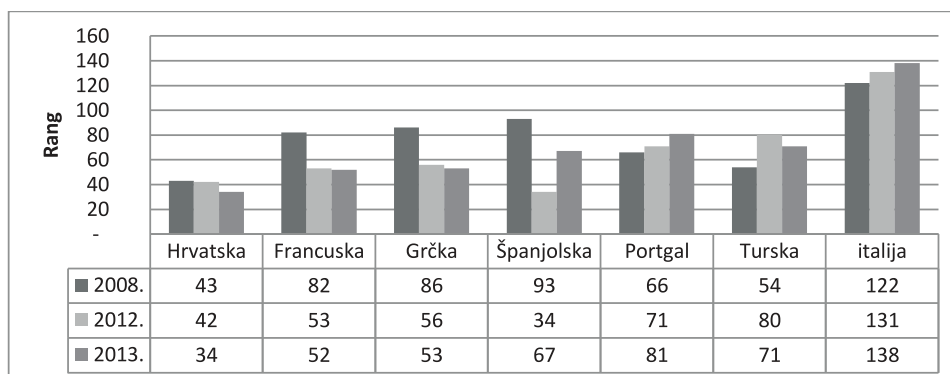
Prema *Paying Taxes* istraživanju (*The World Bank*, 2014), Hrvatska je od ukupno promatranih 185 zemalja 2008. godine bila na 43. mjestu, a 2012. godine na 42. mjestu porezne konkurentnosti. Godine 2013. se pomakla na 34. mjesto (tablica 3.). Ukupan broj poreznih davanja je bio 18 (2012.), odnosno 19 (2013.), vrijeme potrebno za poreznu administraciju 196 sati, a ukupna porezna opterećenja poduzetnika su s 32,8 % u 2012. pala na 19,8 % u 2013. godini.

Tablica 3. „Paying Taxes“ rang-lista nacionalnih poreznih sustava

Godina	2008.	2013.			
Zemlja	Poredak 2008.	Poredak 2013.	Broj plaćanja	Potrebno vrijeme	Total Tax Rate (%)
Hrvatska	43	34	19	196	19,8
Francuska	82	52	7	132	64,7
Grčka	86	53	32	224	44,0
Španjolska	93	67	8	167	58,6
Turska	54	71	11	226	40,2
Portugal	66	81	8	275	42,3
Italija	122	138	15	269	65,8

Izvor: PwC, World Bank, IFC (2014). Dostupno <http://www.pwc.com>, [18. 3. 2014.].

U usporedbi s konkurentima na tržištu turističke ponude, Hrvatska zauzima prvo mjesto u ukupnome poretku. Ukupno porezno opterećenje mjeri se kao *Total Tax Rate*, odnosno postotak svih korporativnih poreza, te uključuje porez na dobit, oporezivanje rada i ostale poreze. Hrvatska je i na toj ljestvici na prvome mjestu među odabranim turističkim gospodarstvima s ukupno 19,8 % poreznih davanja od strane poduzetnika. Slijede Turska (40,2 %), Portugal (42,3 %), Grčka (44 %), Španjolska (58,6 %) te Francuska (64,7 %) i na kraju Italija s visokih 65,8 %. Ukoliko se promatraju izmjene poretka u razdoblju od 2008. – 2013. godine uočavaju se polagane promjene, pri čemu je Hrvatska u 2013. godini zauzela najpovoljnije mjesto u skupini promatranih zemalja (slika 1.).

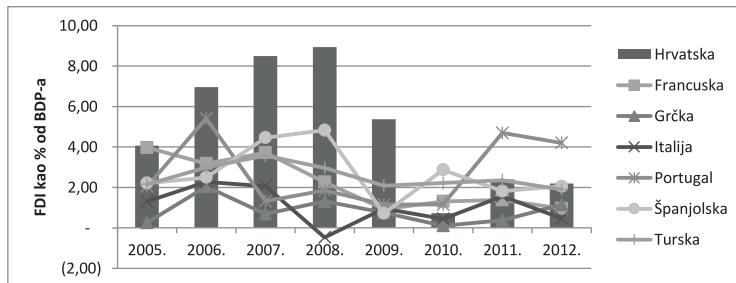
Slika 1. Poredak odabranih zemalja prema konkurentnosti porezne politike 2008. - 2013.

Izvor: izračuni i obrada autorice prema PwC, World Bank, IFC (2014.). Dostupno <http://www.pwc.com>, [18. 3. 2014.].

Na osnovi ranije spomenutih istraživanja moglo se očekivati da bolji rang na *Paying Taxes* ljestvici utječe na veće priljeve FDI-a u zemlju ukupno, a tako i u njeno ugostiteljstvo. Stavljanjem u odnos ukupnih FDI-a u odabrane zemlje i njihovoga poretka na *Paying Taxes* ljestvici, odnosno njihove porezne konkurentnosti, pokazalo se da kod dijela zemalja ipak ne postoji čvrsta veza između promatranih varijabli.

U zemljama poput Francuske i Španjolske, koje su rekorderi po primljenim inozemnim izravnim ulaganjima, potvrdila se pozitivna korelacija između veće međunarodne porezne konkurentnosti i priljeva FDI-a. Za ostale promatrane države ta međuovisnost nije potvrđena. Tako je Hrvatska, koja je od u 2011. i 2012. godini bila na drugome mjestu *Paying Taxes* ljestvice, primila najmanje iznose FDI, dok je Italija koja je prema spomenutoj analizi bila na izrazito lošem 128. mjestu u svijetu i posljednja među analiziranim zemljama, u 2011. bila druga, a u 2012. treća po ukupno primljenim inozemnim izravnim ulaganjima. Sličan zaključak se izvodi i kod promatranja utjecaja veće porezne konkurentnosti na privlačenje FDI-a u ugostiteljstvo. Hrvatska i Grčka su dobro rangirane prema poreznim opterećenjima, no to ne utječe na veće priljeve FDI-a u ugostiteljstvo tih zemalja. Pozitivna korelacija između ovih varijabli je iznova potvrđena kod Francuske i Španjolske (veća porezna konkurentnost i veći priljevi FDI-a u ugostiteljstvo), ali i kod Italije koja je izuzetno loše rangirana po pokazateljima porezne konkurentnosti, te su joj u skladu s time i niži priljevi FDI-a u ugostiteljstvo.

U daljnjoj analizi utjecaja porezne konkurentnosti na privlačenje FDI-a istraživanje će se proširiti na duže vremensko razdoblje i veći broj pokazatelja fiskalne pozicije promatranih zemalja. U tablici 4. prikazani su osnovni podaci za promatrane zemlje koji su korišteni u analizi, a to su: ukupni FDI i FDI u ugostiteljstvo određene zemlje izraženi u milijunima dolara te FDI kao postotak od BDP-a. Od poreznih pokazatelja korišteni su podaci Eurostat-a o poreznim opterećenjima pojedinih zemalja, i to u postotnome iznosu od ukupnoga BDP-a te podaci Svjetske banke o ukupnoj stopi korporativnih poreza. Za sve pokazatelje su izračunati koeficijenti korelacije i dani grafički prikazi kretanja za razdoblje od 2005. do 2012. godine. Slika 2. prikazuje udio FDI-a u BDP-u pojedine zemlje:

Slika 2. Udio FDI-a u BDP-u odabranih zemalja od 2005. - 2012. godine

Izvor: obrada autorice prema bazi podataka Eurostat. Dostupno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, [16. 4. 2014.].

Tablica 4. Odnos poreza i priljeva FDI-a u odabranim zemljama

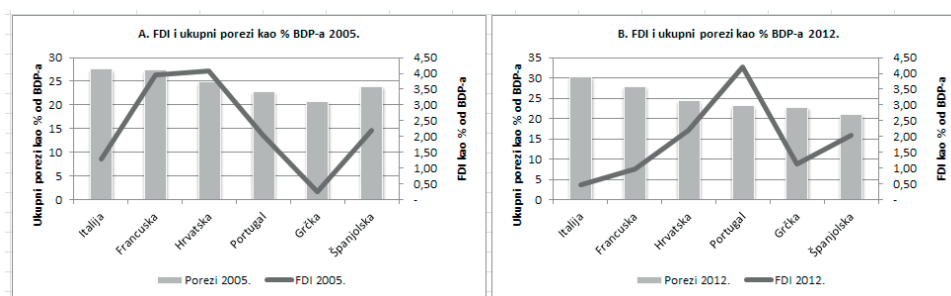
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Porezi kao % od BDP-a								
Hrvatska	24,9	25,5	25,7	25,2	24,3	24,5	23,6	24,3
Francuska	27,3	27,5	27,1	26,9	25,4	25,9	27	27,9
Grčka	20,6	20,7	21,1	20,7	19,8	20,3	21,6	22,7
Italija	27,5	29,1	29,6	28,9	29	28,8	28,8	30,2
Portugal	22,8	23,5	24	23,8	21,7	22,2	23,6	23,1
Španjolska	23,9	24,8	25,1	20,9	18,9	20,4	20	21,1
Turska								
PDV kao % od BDP-a								
Hrvatska	12,1	12,2	12,0	11,9	11,3	11,7	11,4	12,3
Francuska	7,2	7,2	7,1	7,0	6,8	6,9	6,9	6,9
Grčka	6,8	7,0	7,3	7,1	6,3	7,2	7,1	7,0
Italija	5,8	6,1	6,0	5,8	5,6	6,2	6,1	5,9
Portugal	8,3	8,4	8,3	8,2	7,0	7,7	8,2	8,3
Španjolska	6,3	6,4	5,8	5,0	4,0	5,5	5,2	5,4
Turska								
Korporativni porezi								
Hrvatska	21,4	21,4	21,4	21,4	21,4	22,1	21,9	21,8
Francuska	65,1	65	65	64,5	64,8	64,8	64,7	64,7
Grčka	54	49,5	48,9	46,7	46,7	46,7	45,9	44,1
Italija	76,8	75,4	75,4	72,5	67,7	67,7	67,7	67,7
Portugal	43,8	43,8	42,9	42,5	42,3	42,6	42,7	42
Španjolska	61,9	61,9	62,1	60,3	57,1	56,8	38,7	38,7
Turska	52,8	52,4	44,3	44,3	43,3	43,3	40	40
Korelacija								
Porezi kao % od BDP-a	FDI % BDP-a	0,77	0,42	0,14	- 0,03	0,40	0,43	n
	FDI ukupno	0,66	0,41	0,07	0,02	0,44	0,29	n
	FDI HTL	0,58	- 0,05	0,57	- 0,24	- 0,25	- 0,05	n
PDV kao % od BDP-a	FDI % BDP-a	0,19	0,94	- 0,01	0,33	0,54	0,30	n
	FDI ukupno	0,08	0,89	- 0,02	0,34	0,52	0,14	n
	FDI HTL	0,53	0,10	0,56	0,33	- 0,61	- 0,20	n
Korporativni porezi	FDI % BDP-a	- 0,85	0,70	- 0,12	0,44	0,23	0,41	0,23
	FDI ukupno	- 0,76	0,58	- 0,16	0,36	0,14	0,35	0,11
	FDI HTL	- 0,56	- 0,33	- 0,32	0,18	- 0,92	0,37	- 0,36

Izvor: obrada i izračuni autorice prema bazama podataka: UNCTADstat (<http://unctadstat.unctad.org/Report-Folders/reportFolders.aspx>), OECDStat (<http://stats.oecd.org/>), Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>), PwC (<http://www.pwc.com/payingtaxes>), World Bank (<http://www.doingbusiness.org/reports/thematic-reports/paying-taxes/>) i HNB (<http://www.hnb.hr/index.htm>), [7. 5. 2014.].

Prema ovome pokazatelju Hrvatska je do 2009. godine imala najveći udio FDI-a u BDP-u od svih promatranih zemalja, međutim 2010. je zbog izuzetno malih FDI-a taj udio smanjen na samo 0,73 %. Do 2012. je porastao na 2,10 % bruto domaćega proizvoda, a jedina zemlja koja je ostvarila više bila je Portugal s 4,20 %.

Podaci o FDI korišteni u korelacijskoj analizi su prikazani u Prilogu 1.

Usporedba kretanja FDI-a i ukupnih poreznih izdataka prikazanih putem postotnoga udjela u BDP-u prikazana je slikom 3. koja se sastoji od dva odvojena (A i B) grafička prikaza kretanja spomenutih varijabli. Dijagram B prikazuje podatke za 2012. godinu u kojoj su zemlje s najmanjim postotnim udjelom poreza u BDP-u bile Grčka (22,7 %) i Španjolska (21,1 %), a s najvećim Italija (30,2 %). Hrvatska je s 24,3 % poreznih udjela bila na razini prosjeka skupine. Izračun koeficijenta korelacije ovih varijabli za razdoblje od 2005. do 2012. godine (tablica 4.) ne potvrđuje povećane priljeve FDI-a u zemlje s manjim udjelom poreza u BDP-u. Naprotiv, u Hrvatskoj koeficijent od 0,77 govori da je usprkos povećanju poreznih davanja došlo i do značajnoga porasta FDI-a, dok se slično, ali u manjemu omjeru dogodilo i u Francuskoj, Portugalu i Španjolskoj.

Slika 3. Odnos FDI-a i ukupnih poreza (prikazani kao udjeli u BDP-u) u 2005. i 2012. godini

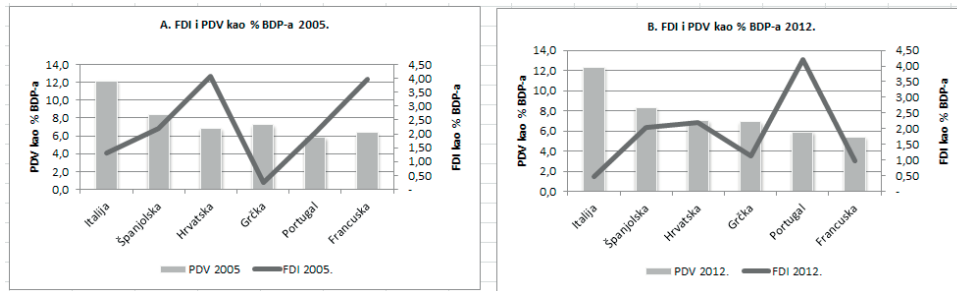
Izvor: izračuni i obrada autorice prema UNCTADStat. Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> i Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, [7. 5. 2014.].

Ako se umjesto priljeva FDI-a u postotku od BDP-a u analizu uvrste apsolutni iznosi FDI-a, (tablica 4.) rezultati su i dalje malog ili nikakvog značaja za većinu zemalja, osim Portugala, Francuske i Hrvatske gdje je došlo do povećanja priljeva FDI-a u apsolutnim iznosima. Promatrajući samo FDI u ugostiteljstvu, vrlo lagana povezanost može se uočiti kod Italije i Francuske, dok je u svim ostalim državama zanemariva. Hrvatska i Grčka su demonstrirale negativnu vezu, odnosno došlo je do povećanih inozemnih ulaganja u ugostiteljstvo, usprkos povećanju poreznih izdataka.

S obzirom da je PDV izuzetno značajan u poreznoj politici promatranih zemalja, sljedeća analiza istražuje jačinu njegove korelacije s postotnim udjelom priljeva FDI-a u BDP-u, zatim ukupnim priljevima FDI-a u promatranu zemlju i posebno u njeno ugostiteljstvo. Slika 4. prikazuje kretanje FDI-a i promjene PDV-a kao postotak od BDP-a, a izračunati koeficijenti govore o nepostojanju pozitivne korelacije između promatranih varijabli. Francuska i Portugal pokazuju negativnu korelaciju, s time da je ona kod Portugala značajna, a kod Francuske vrlo visoka. Značajan pozitivan utjecaj poreza kao postotak od BDP-a na priljeve FDI-a u ugostiteljstvo prisutan je samo u Portugalu te vrlo slab u Španjolskoj,

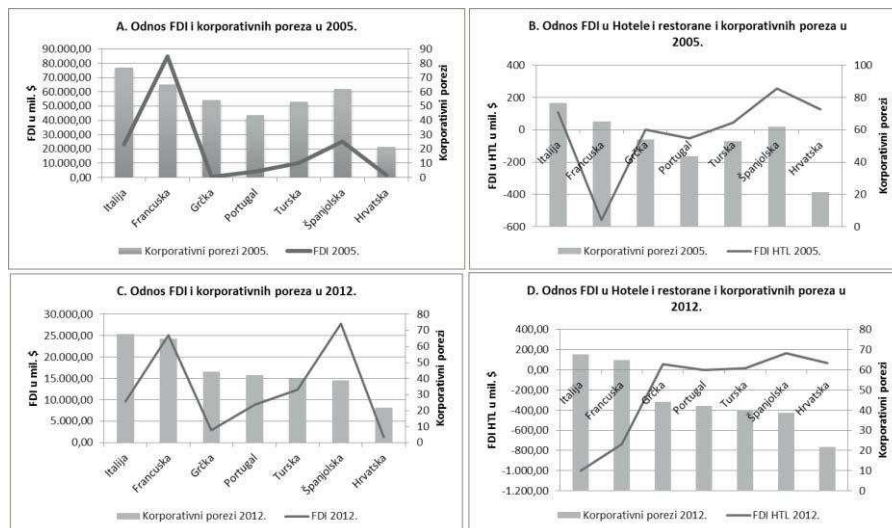
dok je u Hrvatskoj, Grčkoj i Italiji veza suprotnoga predznaka. Treba napomenuti da u se u analizu išlo s redovnim stopama PDV-a, jer podaci o udjelu diferenciranih stopa u BDP-u pojedinih zemalja nisu sasvim vremenski i metodološki usklađeni kao ni odgovarajuće popraćeni u dostupnim bazama statističkih podataka.

Slika 4. Odnos FDI-a i PDV-a kao postotka od BDP-a odabranih zemalja u 2005. i 2012. godini

Izvor: izračuni i obrada autorice prema UNCTADStat. Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> i Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, [7. 5. 2014.].

Posljednja analiza istražuje vezu između visine ukupnih stopa korporativnih poreza i ulaganja u pojedinu zemlju ukupno te posebno u njeno ugostiteljstvo. Pokazatelj priljeva FDI-a kao postotka od BDP-a je u Hrvatskoj pozitivno i visoko povezan sa stopom opore-

Slika 5. Utjecaj korporativnih poreza na priljeve FDI-a ukupno te posebno u djelatnosti Hoteli i restorani odabranih zemalja

Izvor: izračuni i obrada autorice prema OECDStat <http://stats.oecd.org>, UNCTADStat. Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> i Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, [7. 5. 2014.].

zivanja poduzetnika, dok to kod drugih promatranih zemalja nije slučaj. Međutim, ukoliko se promatraju apsolutni iznosi FDI-a, situacija je bitno drugačija nego u prethodnim analizama, što se vidi iz slike 5. Korporativni porezi u Hrvatskoj pokazuju vrlo visoku pozitivnu povezanost s ukupnim priljevima FDI-a, te značajnu s priljevima FDI-a u ugostiteljstvo. U Portugalu je utjecaj korporativnih poreza na ukupne priljeve FDI-a bio slab, odnosno neznatno negativan. Istodobno se pokazao kao pozitivan i vrlo značajan za privlačenje FDI-a u ugostiteljstvo.

Postojanje pozitivne, ali slabe veze između korporativnih poreza i FDI-a u djelatnosti *Hoteli i restorani* utvrđeno je i u Francuskoj, Grčkoj i Turskoj. Od promatranih zemalja jedino je kod Italije i Španjolske utvrđena slaba negativna veza između kretanja korporativnih poreza i ulaganja u njeno ugostiteljstvo.

Ova posljednja analiza potvrđuje tezu da se nižim poreznim opterećenjem poslovanja može potaknuti veći priljev FDI-a u zemlju. Pokazalo se da stope PDV-a nemaju utjecaj na privlačnost neke zemlje za ulaganja općenito, pa tako i u njeno ugostiteljstvo. Za razliku od oporezivanja potrošnje, korporativni porezi, odnosno oporezivanje poslovanja poduzetnika su pokazali veći značaj. Od promatranih zemalja teza se može potvrditi za ukupne priljeve FDI-a u Hrvatsku te za priljeve FDI-a u djelatnost ugostiteljstva u Portugalu, Hrvatskoj, Francuskoj, Grčkoj i Turskoj. Što se PDV-a tiče, snižene stope zasigurno utječu na konkurentnost turističke ponude određene zemlje, a to u konačnici također može motivirati investitore.

Za konačni zaključak o utjecaju poreza na privlačenje FDI-a, rezultate ovdje prezentirane komparativne analize treba staviti u odnos s rezultatima dobivenim primarnim istraživanjem (Pletikosa, 2015, str. 162), u kojemu samo jedna petina od 92 anketirana stručnjaka iz područja turizma smatra da su porezne olakšice presudne za privlačenje FDI-a, a 13,6 % je izjavilo da su olakšice bitne jer konkurenti imaju niža davanja. Gotovo 60 % ispitanika smatra da su mjere porezne politike bitan, ali ne i presudan čimbenik privlačenja FDI-a u ugostiteljstvo. Dubinskim intervjuom (Pletikosa, 2015, str. 198) je jednoglasno potvrđena teza da niži PDV u turizmu omogućuje pojačane investicije na duži rok te čini zemlju konkurentnijom i privlačnijom, kako posjetiteljima, tako i inozemnim investitorima. Svi ispitanici su pozitivno ocijenili novi *Zakon o poticanju investicija* i porezne olakšice koje su im njime omogućene u situaciji reinvestiranja dobiti. Unatoč preferencijalnom statusu oporezivanja ugostiteljskih usluga porezom na dodanu vrijednost, hotelijeri smatraju da je fiskalno opterećenje dodane vrijednosti, kao i ukupno fiskalno i parafiskalno opterećenje ugostiteljstva, veće nego u zemljama relevantnog konkurentskog kruga.

4. ZAKLJUČAK

Istraživanje utjecaja poreza na privlačenje FDI-a je napravljeno u svrhu provjere teze da inozemna izravna ulaganja idu u zemlje s nižim poreznim opterećenjima. Pokazalo se da to vrijedi za razvijena tržišta kako u ukupnome iznosu, tako i u ugostiteljstvu. Hrvatska je porezno relativno konkurentna zemlja, ali FDI-i ne dolaze u značajnijim iznosima zbog brojnih drugih problema, kao što su administrativne zapreke, visok stupanj korupcije i prečeste izmjene propisa. Niži porezi u ugostiteljstvu zemlju čine privlačnom i za posjetitelje i za investitore, ali sami po sebi nisu dovoljni za značajnije priljeve FDI-a u tu djelatnost.

Pokazatelji konkurentnosti porezne politike stavljeni su u odnos s priljevima FDI-a u odabranu turističku zemlju. Istraživanjem je potvrđeno da se nižim poreznim opterećenjem poslovanja može potaknuti veći priljev FDI-a. Utvrđeno je da stope PDV-a nemaju značajan utjecaj na privlačnost neke zemlje za ulaganja općenito, pa tako i u njeno ugostiteljstvo. Korporativni porezi, odnosno oporezivanje poslovanja poduzetnika, pokazali su veći značaj za privlačenje ulaganja od oporezivanja potrošnje. Teza je potvrđena za ukupne priljeve FDI-a u Hrvatsku te za priljeve FDI-a u ugostiteljstvo Portugala, Hrvatske, Francuske, Grčke i Turske. Što se PDV-a tiče, snižene stope zasigurno utječu na konkurentnost turističke ponude određene zemlje, a to u konačnici može motivirati i investitore.

U funkciji povećanja konkurentnosti hrvatskoga turizma potrebno je kontinuirano vrednovanje učinaka postojećih fiskalnih i parafiskalnih opterećenja poduzetnika te sagledavanje mogućnosti smanjenja porezne presije i vođenja proaktivne fiskalne politike u ugostiteljstvu, što je ujedno i cilj Strategije razvoja hrvatskoga turizma do 2020. godine.

LITERATURA:

1. Blažić, H. (2006). Usporedni porezni sustavi - oporezivanje dohotka i dobiti. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
2. Čižmar, S. (2010). *Analiza poslovanja hotelijerstva u Hrvatskoj s prijedlozima mjera za unapređenje stanja sektora*. (Konačni izvještaj za UPUH i HGK). Zagreb: Horwth HTL.
3. European Commission (2014). *VAT Rates Applied in the Member States of the European Union Situation* /taxud.c.1(2014)48867 – EN/ dostupno na http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf.
4. Eurostat baza podataka, dostupno na: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
5. Goodspeed, T., Martinez-Vazquez, J. & Zhang, L. (2011). *Do Companies View Bribes as a Tax? Evidence on the Trade-off between Corporate Taxes and Corruption in the Location of FDI*. Atlanta: Andrew Young School of Policy Studies at Georgia State University.
6. Greenberg, D. (2009). *The Flat Tax: An Examination of the Baltic States*. CUREJ: University of Pennsylvania. Dostupno na: <http://repository.upenn.edu/cgi>.
7. Hendija, Z. (2007). *Komparativna analiza hrvatskog turizma u konkurentskom okruženju europskog Sredozemlja*. Doktorska disertacija, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Hill, W. L. C. (1998). *International Business: Competing in the Global Marketplace*, 2nd edition, The McGraw-Hill Companies Inc., USA.
9. HOTREC Hospitality Europe (2013), dostupno na <http://www.hotrec.eu/publications-positions.aspx>.
10. Institut za turizam (2011). *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske – Izvještaj 3: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*. Zagreb: Autor.
11. Jelčić, B. i Bejaković, P. (2012). *Razvoj i perspektive oporezivanja u Hrvatskoj*. Radovi Odsjeka za ekonomska istraživanja Zavoda za povijesne i društvene znanosti, Svezak 39. Ur. Gordan Družić. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

12. Kesner-Škreb, M. (2014). *Je li Hrvatska dosegla porezni maksimum?* Newsletter br. 84, Zagreb: Institut za javne financije. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/84.pdf>.
13. Kersan-Škabić, I. (2015). The importance of corporate taxation for FDI attractiveness of southeast European countries, *Panoeconomicus* 2015, Volume 62, Issue 1, (105-122). <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/1452-595X/2015/1452-595X1501105K.pdf>.
14. Le, T. M., Moreno-Dodson, B. & Bayraktar, N. (2012). Tax Capacity and Tax Effort: Extended Cross-Country Analysis from 1994 to 2009. *The World Bank: Policy Research Working Paper* No. 6252. Dostupno na: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-6252>, (15. 2. 2014.).
15. Narodne novine (2013). *Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja*. Narodne novine d.d., 138/06, 61/11, 111/12 i 28/13.
16. OECD (2003). *Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies*. Dostupno na <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/2506900.pdf>.
17. Pavlović, D. (2007). Utjecaj visine poreza na dobit na priljev inozemnih izravnih ulaganja. *Ekonomski pregled*, Vol. 58. No. 11. (732-748).
18. Pletikosa, D. (2015). *Utjecaj inozemnih izravnih ulaganja na uspješnost poslovanja u hotelijerstvu*. Doktorski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
19. PwC (PricewaterhouseCoopers International Ltd., The World Bank/IFC (2014). *Paying Taxes 2013 – The Global Picture*. Autor. Dostupno na: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Special-Reports/Paying-Taxes-2014.pdf>.
20. Roller, D. (2003). *Fiskalna politika u turizmu*. Zagreb: Narodne novine.
21. Sentance, A. (2012). *Regression analysis of taxation, economic growth and foreign direct investment*. PwC. Dostupno na: www.pwc.com/payintaxes.
22. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine. NN 55/13. Zagreb: Ministarstvo turizma.
23. Šimović, H. (2008). Porezni poticaji za izgradnju konkurentnosti. *Serijski članak u nastajanju*. 08 – 03. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
24. Šimović, H. i Mihelja Žaja, M. (2010). Poticaji u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj i zemljama regije. *Računovodstvo i financije*. (60-67). Dostupno na: http://bib.irb.hr/datoteka/470553.SimovicMiheljaZaja_2010.pdf.
25. Šimurina, N. i Buegler, T. (2012). *Specifičnost sustava oporezivanja dobiti poduzeća u Hrvatskoj i njihov utjecaj na poreznu konkurentnost* u Zborniku radova s konferencije: *Skrivena javna potrošnja – Sadašnjost i budućnost poreznih izdataka* (Ur. Bratić, F. i Fabris, M.), Zagreb: Institut za javne financije. (91-104).
26. Škufić, L., Kovačević, B. i Sentigar, K. (2011). Uloga fiskalne politike u jačanju konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. *Tranzicija / Transition*. Godina XII. Br. 28. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/111765>.
27. The World Bank (2013). *Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. Washington, DC: World Bank Group. DOI: 10.1596/978-0-8213-9615-5. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0.

28. The World Bank (2014). *Global Economic Prospects*, Volume 8, January 2014, World Bank, Washington, DC. doi:10.1596/978-1-4648-0201-0 License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 <http://www.worldbank.org/reference> (31. 5. 2014.).
29. Transparency International (2013). *Corruption Perceptions Indeks*. Berlin: TI. Dostupno na: <http://cpi.transparency.org/cpi2012/results/>.
30. UNCTAD (2012). *World Investment Report 2012: Towards a New Generation of Investment Policies*. New York and Geneva: United Nation Publications.
31. UNWTO (2014). *Working Together in Europe – A Shared Leadership*. Madrid: World Tourism Organization. Dostupno na: <http://europe.unwto.org/publication/working-together-europe-shared-leadership>.
32. World Economic Forum (2013). *The Travel & Tourism Competitiveness Report.: Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation*. Geneva: WEF. Dostupno na: <http://www.weforum.org/issues/travel-and-tourism-competitiveness>.

PRILOG 1.

Kretanje FDI-a u Hrvatsku i konkurentne turističke zemlje od 2005. - 2012. godine

1. FDI kao % BDP-a	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Hrvatska	4,07	6,96	8,50	8,94	5,37	0,73	2,40	2,19
Francuska	3,97	3,18	3,72	2,26	0,92	1,31	1,39	0,96
Grčka	0,26	2,04	0,69	1,32	0,76	0,11	0,38	1,15
Italija	1,30	2,27	2,06	0,47	0,95	0,45	1,56	0,48
Portugal	2,05	5,41	1,32	1,85	1,16	1,16	4,69	4,20
Španjolska	2,21	2,49	4,46	4,83	0,71	2,87	1,81	2,05
Turska	2,16	2,98	3,58	2,96	2,09	2,22	2,36	1,90
2. FDI ukupno u mil. \$	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Hrvatska	1.825,41	3.468,36	5.041,04	6.219,55	3.339,09	432,19	1.501,65	1.250,57
Francuska	84.953,76	71.848,05	96.221,38	64.184,28	24.219,17	33.627,13	38.547,03	25.093,35
Grčka	623,29	5.354,89	2.111,31	4.498,63	2.436,36	330,07	1.143,14	2.944,90
Italija	23.291,30	42.580,92	43.849,35	-10.835,32	20.076,60	9.178,26	34.323,80	9.624,90
Portugal	3.929,56	10.908,24	3.062,54	4.664,86	2.706,38	2.645,81	11.149,63	8.915,55
Španjolska	25.020,18	30.802,38	64.264,41	76.992,51	10.406,60	39.872,51	26.816,18	27.749,94
Turska	10.031,00	20.185,00	22.047,00	19.760,00	8.663,00	9.036,00	16.047,00	12.419,00
3. FDI u HTL mil. \$	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Hrvatska	126,38	42,32	68,83	194,78	9,73	8,47	-34,01	64,83
Francuska	-556,80	484,50	596,85	989,77	-323,70	254,31	853,76	-737,79
Grčka	0,99	46,78	59,18	14,23	8,03	28,19	21,24	54,38
Italija	110,61	79,08	1.100,62	669,65	129,68	1.537,18	-87,94	-1.002,56
Portugal	-50,92	-34,10	-14,13	89,66	88,11	38,29	56,11	..
Španjolska	257,27	492,03	349,08	1.777,78	383,44	154,97	157,38	164,52
Turska	45,00	23,00	33,00	24,00	52,00	112,00	122,00	16,00

Izvor: izračuni i obrada autorice prema bazama podataka: UNCTADstat (<http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>), OECDStat (<http://stats.oecd.org/>), Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/porta>) i HNB (<http://www.hnb.hr/statistika/hstatistika.htm>), [ožujak 2014.].